

Грітченко Т. Я. Формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до громадянського виховання учнів сільської школи / Т. Я. Грітченко // Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності» : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Тернопіль, 2019. – С. 54–60.

УДК: 378.018.8:373.3.011.3-051:37.017.4

Грітченко Тетяна Яківна
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри фахових
методик та інноваційних
технологій у початковій школі
Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини,
gtya212@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. У доповіді розкрито актуальність проблеми; схарактеризовано сутність поняття «професійна готовність вчителя до громадянського виховання молодших школярів» та її компонентів; розглянуто особливості громадянського виховання учнів у сільській школі; визначено шляхи вирішення проблеми формування зазначеної якості фахівця в процесі професійної підготовки.

Ключові слова: майбутній учитель початкової школи, професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи, готовність до педагогічної діяльності, молодші школярі, громадянське виховання, учні сільської школи, сільський учитель.

Перебудова системи вищої освіти передбачає виведення її на світовий рівень, а тому стосується багатьох проблем, серед яких чільне місце належить професійній підготовці висококваліфікованих педагогічних кадрів, зокрема майбутніх учителів початкової школи.

У сучасній теорії і практиці досить багато досліджень присвячено

організації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Різномасштабні особливості такої підготовки досліджували Н. Бібік, О. Біда, В. Бондар, О. Комар, С. Мартиненко, М. Марусинець, О. Матвієнко, І. Пальшкова, С. Паршук, Д. Пащенко, Л. Петриченко, О. Пехота, О. Пометун, Р. Пріма, В. Радул, С. Скворцова, А. Хоменко, Л. Хомич, І. Шапошнікова та ін.

В останні роки у науковій літературі з'явилося чимало досліджень, присвячених проблемі формування професійної готовності майбутнього вчителя до виховання школярів. Однак аналіз наукових досліджень у галузі підготовки майбутніх учителів до громадянського виховання дозволяє зробити висновок про те, що практично відсутня інформація про професійну готовність майбутніх учителів до громадянського виховання окремих вікових груп школярів, зокрема учнів сільських шкіл.

Вважається, що професійна підготовка майбутніх вчителів початкової школи до громадянського виховання учнів у сільській школі, має свою специфіку і вимагає особливої діяльності, тому в системі знань, необхідних для здійснення громадянського виховання на селі – майбутньому вчителю необхідні спеціальні знання, тобто знання особливостей сільського соціуму.

Видатний педагог В. Сухомлинський, який доклав чимало зусиль для того, щоб підняти звичайну сільську школу до рівня кращих навчальних закладів України зазначав, що завдання школи і батьків – дати кожній дитині щастя [3]. Державна національна програма «Освіта» закликає до створення в країні умов для задоволення освітніх і виховних потреб [1]. Це стосується не лише міських, а й сільських шкіл.

Школа у сільській місцевості традиційно вважалася духовним осередком, центром культури села. Сільський учитель у сучасному селі залишається авторитетною особою і для дорослих. Праця вчителя в місті значною мірою відрізняється від праці сільського вчителя. В. Сластьонін об'єднує безліч факторів, що визначають специфіку праці і діяльності вчителя сільської школи у дві групи: постійні і тимчасові. Перша група чинників зумовлена сільськогосподарською працею, природним оточенням, а друга – деяким

відставанням соціально-економічного розвитку села порівняно з містом [2].

Виховна система сільської школи так само має певні особливості, пов'язані головним чином з її місцезнаходженням, віддаленістю від культурних центрів, специфікою навчально-виховного процесу, чисельністю і складом педагогів, і учнів, наявністю навчально-методичної бази.

Нині сучасна сільська школа стикається з низкою проблем при вирішенні освітніх завдань: низький рівень якості життя на селі; відсутність належного фінансування сільських шкіл; нестача підручників, наочних посібників, спортивного обладнання та сучасних інформаційних засобів навчання; низький рівень інформатизації навчально-виховного процесу сільської школи тощо.

Дослідники стверджують, що нині саме освіта зможе допомогти селу вийти з кризи. Лише освічені люди здатні здійснити модернізацію виробничої і соціальної сфери села. Школа на селі – найчастіше єдиний соціальний інститут, який володіє високим рівнем концентрації інтелекту, який має організований та згуртований колектив інтелектуалів.

Аналіз сучасної ситуації, що склалася у сільському соціумі, дозволяє стверджувати, що практикою затребуваний учитель-професіонал, що володіє професійною готовністю до формування життєздатної особистості, громадянина, що ґрунтується на традиційних цінностях, тісно пов'язаних з життям села, з сільськогосподарською працею.

Готовність до педагогічної діяльності розглядається вченими як інтегративна професійна якість вчителя, що забезпечує перехід із системи підготовки у ЗВО у систему професійної діяльності. Розглядаючи проблему готовності як педагогічного явища, можна стверджувати, що вона є початковою і вирішальною умовою швидкого входження молодого вчителя у реальний навчально-виховний процес, його подальшого професійно-педагогічного зростання.

Професійну готовність майбутнього вчителя до громадянського виховання молодших школярів ми розглядаємо як інтегративну якість

особистості, яка характеризується активністю і потребою у формуванні громадянськості молодших школярів як соціально-моральної цінності, знанням сутності та змісту громадянського виховання, уміннями, що забезпечують ефективність реалізації цього процесу. Системне вивчення окремих сторін досліджуваного виду професійної діяльності дозволило нам виокремити такі її компоненти: мотиваційно-ціннісний, змістовий і процесуальний.

Мотиваційно-ціннісний компонент полягає у тому, що майбутній вчитель відчуває потребу у громадянському вихованні молодших школярів у сільській школі, ставить цілі та досягає їх у професійній діяльності, що забезпечує формування громадянськості молодших школярів, приймає цю діяльність як пріоритетну цінність. Сам займає активну громадянську позицію.

Змістовий компонент професійної готовності до громадянського виховання сільських молодших школярів характеризується системою загальнокультурних, психолого-педагогічних, спеціальних (знання специфічних умов роботи з громадянського виховання у сільській школі), методичних (знання засобів, форм, методів впливу на учнів) знань, інтегруючих специфіку сільського соціуму.

Процесуальний компонент. Головним елементом формування професійної готовності майбутнього вчителя до громадянського виховання молодших школярів є його діяльнісна сторона, тому готовність до вирішення завдань із громадянського виховання передбачає оволодіння майбутніми вчителями певними вміннями. Основними складниками цього компонента готовності майбутніх вчителів до громадянського виховання є діагностичні, проєктивні, комунікативні вміння. Майбутні вчителі повинні раціонально обґрунтувати, визначати, застосувати найефективніші способи вирішення завдань із громадянського виховання сільських молодших школярів. Майбутній педагог критично оцінює свої знання, вміння і навички з цього виду діяльності, систематично поповнює їх і творчо застосовує у своїй педагогічній діяльності.

Зазначені компоненти є взаємодіючими просторами, що знаходяться в ієрархічних відносинах. Визначальним, на нашу думку, є мотиваційно-

ціннісний компонент, який на всіх рівнях професійної готовності проявляється в усіх її складниках. Одночасно на кожному рівні присутні окремі сторони і змістовного і процесуального компонентів професійної готовності до громадянського виховання молодших школярів. Чим вище її рівень, тим багатше і різноманітніше прояв кожного компонента у структурі особистості та діяльності майбутнього вчителя, тим насиченішою особистісними смислами є цілісна педагогічна діяльність, тим вище професіоналізм педагога.

Отже, рівень готовності майбутніх учителів початкової школи до громадянського виховання сільських молодших школярів залежить від рівня розвитку компонентів цього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма «Освіта» / Україна ХХІ століття /. К. : Райдуга, 1994. 61 с.
2. Слостенін В. А. Професійна підготовка учителя в системі вищого педагогічного освіти. М. : МГПІ. 1995. 180 с.
3. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. К. : Рад. шк., 1970. 288 с.